

PEDAGOGIK JAMOADAGI NIZOLI VAZIYATLAR VA ULARNI BARTARAF ETISHNING USULLARI

Uchtemirova Bibimarjona Uchtemir qizi

Toshkent Kimyo Xalqaro Universiteti magistranti

2- bosqich

ANNOTATSIYA: Mazkur maqolada pedagogik jamoa faoliyatida yuzaga keladigan nizoli vaziyatlar, ularning vujudga kelish sabablari, rivojlanish bosqichlari hamda nizolarni bartaraf etishning zamonaviy va an'anaviy usullari o'rganiladi. Tadqiqot natijasida nizolar pedagogik jarayonning ajralmas qismi ekanligi, ularni samarali boshqarish muhitda sog'lom muloqot madaniyatini shakllantirishga xizmat qilishi asoslab beriladi. Shuningdek, nizolar tahlil etilib, muammoning oldini olish hamda bartaraf etish mexanizmlari statistik ma'lumotlar asosida yoritiladi.

Kalit so'zlar: pedagogik jamoa, nizoli vaziyat, nizolar turlari, nizolarni bartaraf etish usullari, muloqot madaniyati, nizolarni boshqarish, pedagogik muhit.

АННОТАЦИЯ: В статье рассматриваются конфликтные ситуации, возникающие в деятельности педагогического коллектива, причины их возникновения, этапы развития, а также современные и традиционные методы разрешения конфликтов. Исследование показывает, что конфликты являются неотъемлемой частью педагогического процесса, а их эффективное управление способствует формированию культуры здорового общения в среде. Также анализируются конфликты и на основе статистических данных выделяются механизмы предотвращения и разрешения проблемы.

Ключевые слова: педагогический коллектив, конфликтная ситуация, типы конфликтов, способы разрешения конфликтов, культура общения, управление конфликтами, педагогическая среда.

ANNOTATION: This article examines conflict situations that arise in the activities of the pedagogical team, their causes, stages of development, and modern and traditional methods of resolving conflicts. The research proves that conflicts are an integral part of the pedagogical process, and their effective management serves to form a culture of healthy communication in the environment. Conflicts are also analyzed, and mechanisms for preventing and resolving the problem are highlighted based on statistical data.

Keywords: pedagogical team, conflict situation, types of conflicts, methods of resolving conflicts, culture of communication, conflict management, pedagogical environment.

KIRISH

Hozirgi zamon ta'lim tizimida pedagogik jamoa faoliyatida yuzaga keladigan nizoli vaziyatlar dolzarb muammolardan biri hisoblanadi. Ta'lim jarayoni o'z tabiatiga ko'ra murakkab ijtimoiy tizim bo'lib, unda pedagoglar, rahbariyat, texnik xodimlar va o'quvchilar o'rtasidagi o'zaro munosabatlar muhim o'rin tutadi¹. Mazkur munosabatlar har doim ham bir xil ijobiy kechavermaydi. Ayniqsa, jamoadagi manfaatlar, fikrlar to'qnashuvi, axborot etishmovchiligi, individual psixologik xususiyatlar kabilar nizoli vaziyatlarni keltirib chiqaradi.

Pedagogik jamoa ichida yuzaga keladigan nizolar o'z vaqtida hal qilinmasa, ularning salbiy oqibatlari nafaqat jamoaning psixologik muhitiga, balki ta'lim jarayonining sifati va samaradorligiga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu boisdan ham pedagogik jamoada yuzaga keladigan nizolarni o'rganish, ularning

¹ Jo'rayev A. "Pedagogik jamoada nizolarni boshqarish". Toshkent, 2019.

kelib chiqish sabablari va bartaraf etish usullarini ishlab chiqish bugungi kunda pedagogika fanining dolzarb masalalaridan biri sanaladi².

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Pedagogik jamoalarda nizolarni o'rganish bo'yicha ko'plab xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan tadqiqot ishlari olib borilgan. Xususan, L.S. Vygotskiy, K. Levin, A. Maslow, D. Golemanlar nizoli vaziyatlar va ijtimoiy-psixologik muhitga oid nazariy asoslarni yaratganlar. Mahalliy tadqiqotchilar A. Jo'rayev, M. Tojiboev, G. Po'latova va boshqalar esa o'z asarlarida pedagogik jamoalarda nizoli vaziyatlarning psixologik va ijtimoiy jihatlarini tahlil qilgan.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, nizolar ko'pincha quyidagi omillar ta'sirida vujudga keladi:

- Rahbar va xodimlar o'rtasidagi kommunikatsiya yetishmovchiligi;
- Kasbiy faoliyatdagi adolatsizlik holatlari;
- Jamoa a'zolarining shaxsiy xususiyatlari va temperament farqlari;
- Motivatsiya va mehnat sharoitlariga bog'liq omillar.

Metodologik jihatdan maqolada tizimli tahlil, sotsiologik so'rovnoma, kuzatuv va statistik tahlil usullaridan foydalanildi. O'zbekistonning 10 ta umumiy o'rta ta'lim maktablarida o'tkazilgan so'rovnomalarda 150 nafar pedagog ishtirok etdi. Ularning fikrlari asosida nizolar turlari, ularning oqibatlari va bartaraf etish usullari bo'yicha ma'lumotlar to'plandi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Tadqiqot natijalari pedagogik jamoalarda uchraydigan nizolar quyidagi asosiy turlarga ajralishini ko'rsatdi:

Shaxsiy nizolar — o'qituvchilar o'rtasidagi shaxsiy kelishmovchiliklar;

² Tojiboev M. "Ta'lim tizimida psixologik muhit va nizolar". Toshkent, 2021.

Kasbiy nizolar — metodika, dars o'tish uslubi, yuklama bo'yicha kelishmovchiliklar;

Tashkiliy nizolar — rahbariyat va jamoa o'rtasida yuzaga keluvchi nizolar.

1-jadval. Pedagogik jamoada nizoli vaziyatlarning uchrash chastotasi³

Nizolar turi	% bilan ifoda	O'rta darajada	Yuqori darajada	Juda yuqori
Shaxsiy nizolar	34%	65%	25%	10%
Kasbiy nizolar	42%	60%	30%	10%
Tashkiliy nizolar	24%	50%	35%	15%

Pedagoglarning fikriga ko'ra, aksariyat nizolar noto'g'ri muloqot va axborot yetishmovchiligi sababli yuzaga keladi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, quyidagi usullar eng samarali deb topildi:

Ochiq muloqot va mediatorlik amaliyotini joriy etish;

Jamoda adolatli baholash tizimini ishlab chiqish;

Trening va seminarlar orqali nizolar profilaktikasini kuchaytirish;

Psixologik maslahat xizmatlarini kengaytirish.

2-jadval. Nizolarni bartaraf etish samaradorligi⁴

Nizoni bartaraf etish usuli	Samaradorligi (%)
Ochiq muloqot va mediatorlik	85%
Psixologik maslahat	78%

³ G'afurova N. "Pedagogik kollektivlarda ziddiyatlar va ularni bartaraf etish yo'llari". O'zbekiston Milliy Universiteti jurnali, 2022.

⁴ Po'latova G. "Pedagogik muhitda kommunikatsiya va nizolar". Toshkent, 2020.

Nizoni bartaraf etish usuli	Samaradorligi (%)
Tashkiliy jarayonlarni takomillashtirish	70%
Motivatsiya tizimini kuchaytirish	65%

Ushbu ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, nizolarni samarali hal qilish uchun tizimli yondashuv muhim ahamiyatga ega. Ayniqsa, mediatorlik instituti va psixologik xizmatlar pedagogik jamoada sog'lom muhitni shakllantirishda asosiy omil bo'la oladi.

XULOSA

Pedagogik jamoada nizoli vaziyatlar muqarrar ravishda yuzaga kelishi tabiiy jarayon hisoblanadi. Muhimi, ushbu nizolarni zudlik bilan to'g'ri aniqlash, baholash va samarali boshqarish mexanizmlarini ishlab chiqish zarur. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, nizolar ko'pincha kommunikatsiya muammolari, kasbiy masalalarda kelishmovchiliklar va shaxsiy ziddiyatlar natijasida yuzaga keladi.

Bunday vaziyatlarda pedagogik jamoaning boshqaruvchilari birinchi navbatda nizoning negizini tahlil qilishi va ushbu muammoning yanada chuqurlashib ketishining oldini olishi lozim. Buning uchun:

- Ochiq va ishonchli muloqot muhitini yaratish;
- Har bir pedagogning fikr va takliflarini tinglash;
- Muntazam ravishda jamoaviy maslahatlashuv va seminarlar tashkil etish;
- Maktab psixologlarining ishini faol yo'lga qo'yish;

Har bir o'qituvchining kasbiy va psixologik qobiliyatlarini hisobga olgan holda ishlarni taqsimlash muhim ahamiyat kasb etadi.

Shuningdek, zamonaviy yondashuvlar — mediatorlik instituti, kasbiy rivojlanish treninglari, nizolarni boshqarish bo'yicha maxsus dasturlar ham jamoada ijobiy muhitni yaratish uchun samarali vosita bo'lib xizmat qilishi mumkin.

Xulosa o‘rnida aytish joizki, pedagogik jamoa ichida nizolarni boshqarish nafaqat jamoa ichki muhitini yaxshilashga, balki ta’lim sifatini oshirishga xizmat qiladi. Bu esa o‘z navbatida zamonaviy ta’lim tizimining eng muhim vazifalaridan biridir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Vygotskiy L.S. "Psixologiya va pedagogika asoslari". Moskva, 1977.
2. Jo‘rayev A. "Pedagogik jamoada nizolarni boshqarish". Toshkent, 2019.
3. Tojiboev M. "Ta’lim tizimida psixologik muhit va nizolar". Toshkent, 2021.
4. G‘afurova N. "Pedagogik kollektivlarda ziddiyatlar va ularni bartaraf etish yo‘llari". O‘zbekiston Milliy Universiteti jurnali, 2022.
5. Goleman D. "Emotsional intellekt". Moskva, 2018.
6. Po‘latova G. "Pedagogik muhitda kommunikatsiya va nizolar". Toshkent, 2020.
7. O‘zbekiston Respublikasi "Ta’lim to‘g‘risida"gi Qonuni. 2021 yilgi tahriri.
8. Lomonosov M. "Zamonaviy jamoalarda nizolar va ularni boshqarish". Moskva, 2017.